

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Ազգային Պատրիարքարանի

ԱՏԵՆ ԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԲԱՅՈՒՄ 1880 ԱՄԻՆ

ՆԻՍՏ ԺԴ

28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1880

Կ. ՊՕԼԵՍ

1880

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Մ. Կ. ՍԱՐԴԵԱՆ,

20 ՄԵՐՃԱՆԸ ԲԻԷՂՏԻ ԷՖԵՆՏԻ ԽԱՆԻ ՆԵՐՔԷ, ԻԽ 20

4	69	Յովհաննէս Էսաիան
	70	Ստեփանն Պէլլիկճեան

Գրառում	ԳԵՒԱԾԱԿԱՆ ԵՐԵՄԻԱՆԵՐ	Գրառում
71 Մկրտիչ Մարտիրոս	Կարին	121 Ստեփան Գալաթի
72 Նարեկացի	101 Բեռնարդ	3իվրիկ
73 Յակոբ Եկեղեցիական	Բեռնարդ	122 Նշան Գալաթի
Եկեղեցիական Սամարիոյ	102	Ջեյրուհ Եւ Մարտի
74 Թովմազի	Անդրիանոսյան	123
75 Յովհաննէս Մարգարեան	103 Վիլհէլմ Ապոստոլական	Տրապիզոն
Եյուսպ Ս. Եղիա Եւ Ս.	Նիկոմիդիա	124
Աստուածածին	104 Կարապետ Ս. Իւթիւնեան	Պաղատա
76 Գարեգին Յ. Մէլիքեան	Ակն	125 Մելքոն Իսկէնտէրեան
Գուրուչեղմէ	105	Տիգրանակերտ
77 Աստուած իկոսպաշեան	Դարանիսար	126 Միհրան Զօպանեան
Հիսար Եւ Պայանի գիւղ	106 Արաբկիր	Վան
78 Նոր գիւղ Եւ Սրէնիա	107 Կարապետ Իսկէնտէրեան	127 Աղթամար
9 Ղազար Հովուեան	Բաղէշ	128 Հալեպ Եւ Այնթապ
Պալատ	108	129 Սեբաստիա
80 Տեղեմաք Երսէրեան	109 Գրիգորիոս Ղազարոսեան	130 Մկրտիչ Յ. Մէլիքեան
81 Եւ Երսէրեան	Եւդոկիա	Թուսնուգ
82 Քարակեօմրիկ	Ամասիա	134
83 Սեպուհ Թիւրապեան	111 Համբարձում Ալտանեան	Կարս
84 (Եւ Վիճակ)	Բալու	132 Արարիւմ Յ. Այվազեան
Սամարիա	112 Յովհաննէս Աղանուրեան	Զմիկածագ
85 Ալիքան Պէշիքեան	Եղեւիա	133 Համբարձում Սարգիսեան
86 Նիկողայ Մէլիքեան	113 Յակոբ Իւթիւնեան	Գաղատիա
87 Մինաս Զաֆնաֆեան	Մանգրլի	134
88 Նազարէթ Շապաղեան	Հաճըն	Ատանա
89 Յարութիւն Թիւրեան	115	135 Սղերդ
90 Յակոբ Արապ	Երզնկա	136 Մաթթէոս Ալէքսանեան
91 Սեպուհ Թիւրապեան	116 Ռէթէոս Պէրպէրեան	Եօզրատ
92	Թեքիրտաղ	137 Լօղօֆէթ Պալեօղեան
93	117 Տիգրան Գ. Սինանեան	Մալաթիա
94 Խազիւղ	Կեսարիա	138 Գէորգ Վարդանեան
95 Առաքել Ալթուն Տիւրքի	118 Գէորգ Գրիգորեան	Իզմիր
96 Ռէթէոս Պէշիքեան	Խարբերդ	139 Պապի Պապօեան
97 Սարգիս Գալուքեան	119	Եգիպտոս
98 Աթանազիոս Արապեան	Պալքիսէր	140 Արարիւմ Մարտիրոս
99	120	

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ա. Խնդիր երեսփոխանական ընտրութեան Խորհրդի. — Վիճարանութիւն ի վերայ տեղեկագրի Նախաձեռնութեան դիւանի:

Բ. 37 անոյժ խնդիրք
 1⁰. Երեք խնդիրք 1874 ամի
 2⁰. Ինն » 1875 ամի. — Վիճարանութիւն ի վերայ տեղեկագրի Մայր Դիւանի:

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

Ամեն Ս. Պատրիարք Հայրն անձնական տիրութեան պատճառաւ ստիպուած լինելով բացակայ մնալ ժողովէն՝ ընդ առժամայ նախազանգութեամբ Գեր. Տ. Սիմէոն Եպիսկոպոսի Աթէրեան և Ատենապետութեամբ Յ. Մէր. Եէմ—Գուլի Էֆէնտիի, ժողովը Ազգ. Մատենադարանին մէջ գումարեցաւ ցուրտին սաստկութեան պատճառաւ և ատենանք բացուեցաւ ժամը 8 1/4 անցած, ի ներկայութեան 24 երեսփոխանաց, որոց թիւը մնաց նոյն ցվերը:

Երեսփոխաններէն ոմանք յայտարարեցին թէ կարեւոր դիտողութիւններ ունենալովսոյն խնդրոց վրայ, համառօտիւ հաղորդել կուզեն զանոնք: Եւ Ատենապետ Էֆէնտիին խօսք տուաւ նոցա:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՃ. — Կը յիշէք որ ժողովը որոշեց ժամը 7 1/2ին բանալ ատենանք և 10 1/2ին փակել. այս որոշման համաձայն պէտք է որ սահմանեալ ժամուն անմիջապէս բանանք ատենանք, որքան ալ լինի ներկայ երեսփոխանաց թիւը, ատենական գործողութիւնները կատարենք, և եթէ վերջապէս մեծագոյն մաս չունենանք, վերջացնենք նիստը:

Այսպէս պէտք է ընենք միշտ, որովս զբացակայ երեսփոխանաց տեղ ներկայ գտնուողներն պատճառած չը լինին, ուստի կառաջարկեմ այս մասին կատարեալ ճշգրտութիւն պահել և ներկայից թուոյն նուազութեանը պատճառով:

ԳԵՐԱԴԱՐԱՆԻ ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎԱՅԻՆՈՅ ԿԱՏՄԱՐԸ.

Ատենական գործողութեանց չորսուած Ե.

ուսման շարժումները ուսման թաղանթի, ինչպէս եղաւ այսօր :

ԳԱՆԻ ՄԸ ՆԱՏԱՐԱՆՆԵՐԷ. — Կը ձայնակցինք :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Դիւանը շնորհակալ է փառաբանել Էֆէնտիին, որ իւր բրած դիտողութեամբ ատենանի բացման մասին ճշգրտապէս չուրեքան օգուտը կապալարեցանք : Դիւան ալ կը յայտարարէ թէ ինք արդէն այս պարագան նկատողութեան տուած է, և անոր վերաբերեալ առաջարկ մ'ունի որտարտաւած զոր ժողովին պիտի ներկայէ :

ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Ներկայէր որ ես ալ ժողովատեղւոյն նկատմամբ դիտողութիւն մ'ընեմ : Այս ցրտաշունչ օգերով կարելի չէ եկեղեցւոյ ընդարձակ շէնքին մէջ նիստ կազմել, ուստի ձմրան եղանակին համար ուրիշ յարմար տեղ մը պէտք է սահմանել : Երեսփոխանը պարտաւոր են ծառայել Ազգին, սակայն պէտք չէ որ իրենց ծառայութեան ժաման ցրտաշար տալին : Կը խնդրեմ դիւանէն որ այս մասին ալ շնորհ ընէ կարգադրութիւն մ'ընել :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Գալտամանեան Էֆէնտիին դիտողութիւնն ալ շատ իրաւացի է. դիւանն ալ նոյն պատճառաւ այսօր եկեղեցւոյ տաճարէն նիստն այս շէնքին մէջ փոխադրեց : Մտադիր է նաեւ լուսավոյն կարգադրութիւն մ'ընել ապագային համար, որչափ որ պարագաները ներքէն իրեն : Սակայն կը յուսայ որ երեսփոխանը ալ առաւել բան դիւարելին պահանջումներ չպիտի ընեն :

ՁԱՅՆԵՐ. — Դատարարէ՛ք, զո՛հ եմք :

2.

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. ԵՄԻՆԱՐԱՆՆԵՐԷ ՆԻՍՏԵՐՈՒՄ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Չորս նիստի տուննազարութիւնը կան վաւերելի, սակայն դիւանն անոնց և ոչ մին կրցաւ այսօր ձեռք ներկայել : Այս յարադմանց առաջին չկրցաւ առնուիլ ամեն ջանից հակառակ :

Ազգային ժողովն ասիկց տուած հետզհետէ բանի մը շարժմէ յաջորդական նիստեր ունեցաւ, և այս պատճառաւ տաննադրութեանց խմբագրութիւնն և տարագրութիւնը չկրնալով համարել, ատենադրութիւններն դիտուեցան : Միւս կողմէ Ազգային նորակազմ վարչութիւնն Պատրիարքարանի Դիւանատունը կազմակերպելու սկսած լինելով՝ դիւանական փոփոխութիւններ երեւան եկան և պատճառ տուին այս յարադմանց : Հաւատարմ ենք սակայն որ վարչական խորհուրդը պիտի փութայ Ազգ. ժողովոյ դիւանին գրական աշխատութիւնները դիւրեւ համար ինչ կարգադրութիւն որ հարկ է, ընել հիմնադէս : Մայր դիւանն ալ իւր կողմէ կը հաւատայ ձեռք թէ ինքն ալ որ ամենէն աւելի կըզայ ատենադրութեանց կանոնաւոր հրատարակութեան պէտքն, այս խնդրոյն կարգադրութեանը նախանձախնդիր և հետամուտ պիտի լինի և վախճան տայ այս անկանոնութեանց, որքան կարելի է փութով :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Դիւանին տուած այս ապահովութեան համար շնորհակալ կըլլամ, եթէ այսուհետեւ կանոնաւոր կերպով տաննադրութիւններն պիտի կրնանք ստանալ : Ըստ իս մեծ անտեղութիւն մ'է այս յարադման, վասն զի ժամանակ անցնելով երեսփոխանը չեն կրնար յիշել ինչ որ խօսեր են, և դիտողութիւն ընել գրուածներուն վրայ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ապահով եղիք թէ Մայր դիւանը նախանձախնդիր է այս մասին

նոյն իսկ իւր գործոց դիւրութեան համար, և եթէ հաստատ յոյս չունենայ վերջնական կարգադրութիւն մը ձեռք բերելու, թերեւ պիտի դայ այն ատեն իւր վերջին խօսքն ընէ ձեռք : Ուստի կրնար վստահ լինիլ որ Դիւանը չէ կարող անխղճ գտնուիլ այս մասին և խնդիրը լրանել :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Շնորհակալ կըլլանք :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Կանցնինք ուրեմն տաննաւոր ուրիշ գործողութեանց :

— 0 —

3.

ԲԱՑԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՏԵՆԱՊԵՏ

Ազգային Երեսփոխաններէն

Ռէթէոս Էֆէնտիին Պէրսէրեան գրով ծանուցած լինելով թէ անձնական տկարութեան պատճառաւ ստիպուած է բացակայ մնալ ժողովոյ այսօրեայ նիստէն, Ատենապետ Էֆէնտիին անոր բացակայութիւնն իրր օրինաւոր արձանագրել տուաւ ներկայութեան սուրբին մէջ :

Յետոյ Ատենապետ Էֆէնտիին յայտարարեց նաեւ թէ ուրիշ երեսփոխան մ'ալ Նզիւազար Էֆէնտիին Մէլիքեան մի և նոյն պատճառաւ բացակայ կը գտնուի այսօր, և ստուգուած է որ իւր բացակայութեան պատճառն ծանուցեր է թէպէտ գրով, բայց իւր նամակը չէ հասեր դիւանին, հետեւապէս ժողովին հաճութեամբ նաեւ անոր բացակայութիւնն իրր օրինաւոր նշանակել տուաւ :

— 0 —

ԵՐԵՎԱՆԻ Ս. ՓԱՓԱՋԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆ ԿԵՐԻ. ՍՆՏՈՒԿԻ ԳԱՆԻ ՄԸ ՀԱՇՈՒՈՑ ՄԱՍԻՆ

Ատենապետ Էֆէնտիին երեսփոխան Ս. Փառաբան Էֆէնտիին կողմանէ մատուցեալ յետագայ առաջարկը ներկայեց ժողովին :

Կ'առաջարկեմ որ Կեդր. անտուկի 1879—80 տարւոյ հաշուեցոյցը ժամ յառաջ ժողովիս ներկայանայ :

Կ'առաջարկեմ նաեւ որ վսեմ. Արհամ փաշայի և Սարգիս պէյի նուիրած 4500 Օսմ. ոսկւոյ ծախուց հաշուետեարը զոր տեսած եմ ի Պատրիարքարանի, տպեալ ներկայանայ Ազգային ժողովիս :

Ազգ. Երեսփոխան Ս. Պ. Պ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

28 Նոյեմբեր 1880

(Յետ ընթերցման)

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Եթէ այն առաջարկին վրայ դիտողութիւն ունեցող կայ, կը հրաւիրեմ խօսք առնուլ :

ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Ես ալ կը ձայնակցեմ և կ'առաջարկեմ որ թէ կեդր. անտուկի անցեալ տարւոյ հաշուեցոյցն և թէ այդ 4500 ոսկւոյ ծախուց հաշիւը մատուցուի ժողովին :

(Լուրթիւն երեսփոխանաց կողմէ)

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Կը տեսնեմ որ ուրիշ գիտողութիւն չկայ, ուստի ժողովին կամքը պիտի հարցնեմ թէ կուզէ՞ սոյն առաջարկը վարչութեան յղել ի գործադրութիւն :

Հետեւապէս Ատենապետ էֆէնտին քուէի կը դնէ Փախաղեան էֆէնտիի առաջարկն և ժողովը միաձայն կՈՐՈՇԷ Այդ վարչութեան յղել զայն ի գործադրութիւն :

— 0 —

3.

ԵՐԲԱՅԱՆ ՊԱՏՐԱՐԻ ԶՕՐ ՊԱՏԱՌԱՆԸ ԵՐԵՎԱՆԻ Ս.

ՓԱՓԱՋԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻ ԼԱՐՏԱԳԵՅՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Կը յիշէք որ վերջին նիստին մէջ Փախաղեան էֆէնտին Եւրոպայի մէջ ազգային դաստիարակութեան յատկապէս գումարին վճարման նկատմամբ հարցապնդում մը ներկայեց ուղղեալ առ Ս. Պատրիարքին, և ժողովն յղեց զայն Նորին Սրբազնութեան : Ահաւասիկ Ս. Պատրիարքին գիրն, զոր այս վայրկեանին կընդունիմ և կը պատասխանեմ նոյն հարցապնդման : Ուրեմն կանցնենք զայն օրակարգն յետագայ նիստին նկատողութեան առնելու համար :

ՁԱՅՆԵՐ. — Կը խնդրենք որ կարգաբ օրատասխանագիրն :

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Շատ աղէկ :

* Պատասխանագիրը տես Ատենագրութեան 373 երեսը :

(Յետ ընթերցման)

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Ըստ օրինի հարցապնդում մ'ըրի և ահաւասիկ պատասխանն եկաւ : Ես ի սկզբունէ շատ ընդիրենք աւելի այս խնդրոյն վրայ, սակայն չուղեցի կանխել, և գալիք պատասխանին սպասեցի :

Շատ գոհ եմ որ այսպիսի կերպով մը կուգայ հարցապնդման պատասխանն : Ինչ բաներ որ Ս. Պատրիարքը գործածեր է ինձի դէմ, պիտի ներեմ, բայց բուն խնդրոյն մէջ աններող պիտի գտնուիմ : Արդ՝ օրէն է որ օրակարգն անցնի խնդիրն և այդ պատասխանագիրն կանուխէն տարագրուի և մինչև 8 օր ամենուն ալ հաղորդուի : Այդ պատասխանը ամեն բան ի վեր պիտի հանէ, խնդիրը լուծէ և ազգն ալ պիտի կարենայ իւր դատաստանն ընել :

ԳԱՓԱՄԱՋԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Սրբազան Պատրիարքն այդ հարցապնդումն իբր ամբաստանութիւն նկատեր է, կուզեմ գիտնալ որ ծովովն ալ այդպէս նկատած է թէ ոչ : Ըստ իմ նախ այս կէտը պէտք է պարզուի և այնուհետև մուտ գտնէ խնդիրն օրակարգին մէջ :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Որովհետև օրէնքը կը պահանջէ որ հարցապնդող և հարցապնդեալ պաշտօնեայք իրարու պատասխանեն մինչև որ խնդիրը բացատրուի, ուստի հարկ է որ Սրբազան Պատրիարքն ալ ներկայ գտնուի յառաջիկայ նիստին, ուր խնդրոյն վիճարանութիւնը տեղի պիտի ունենայ :

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Կը դիտեմ որ խնդիրն իր բնական ուղղութենէն կը շեղի : Ս. Պատրիարքին ներկայութիւնն անհրաժեշտ ընող տրամադրութիւն չկայ օրինաց մէջ : Հարցապնդման մը դէմ պատասխան մ'եկած է, ուստի հարկ է այժմ զայն օրակարգն անցնել և վիճարանութեան ենթարկել յառաջիկայ նիստին, ուր ամեն երկափոխան ազատօրէն իւր

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ա.

ԻՆՏԻ ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՆՈՒՄ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԻՍԲԱՐԳԻ.—
ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ Ի ՎԵՐԱՑ ՏՆՆԵԱԳՐԻ ՆԱԽԱՅԵՐԱԹԵԱՆ
ԳԻՐԱՆԻ

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ինչպէս կը յիշէք, Նախաձեռնութեան դիւանի կողմէ սոյն խնդիրը քննուած և ժողովիդ տեղեկագիր մը մատուցուած է, որ արձանագրեալ է 1879 տի յունվար 25 ի 16րդ նիստի ատենագրութեան մէջ : Սոյն խնդրոյն կարգը ցարդ չէր եկած, և աւասիկ այսօր օրակարգը զայն կը բերէ մեզ : Վիճարանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Նախաձեռնութեան դիւանի տեղեկագրին վրայ, զոր անշուշտ ամենքդ ալ ժամանակին կարգապած էք : Սակայն թերեւ ձեր յիշողութիւնը հաւատարիմ չգտնուի ձեզ, ուստի կը կարգանք կրկին նոյն տեղեկագիրն, որ աւասիկ : Հետեւապէս տեղեկագրին ընթերցումը կսկսի : (Տես բացում 1798 տի, նիստ ԺԶ. երես 399) : Սակայն Ատենապետ էֆէնտին անհամբերութեան ցոյցեր նշմարելով ժողովին կողմէ, ընդհատել կուտայ ընթերցումը և կըսէ.

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Հաղիւ կիսովի կարգացուցաւ տեղեկագիրն և ահա ժողովն անհամբերութեան նշաններ ցոյց կուտայ : Ուստի պարտ կը համարիմ հարցնել թէ կուզէ՞ արդեօք ընթերցումը դադրեցնել և սկսիլ վիճարանութիւնն տեղեկագրին եզրակացութեան վրայ :

ՁԱՅՆԵՐ.— Այո՛, այո՛ :

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Շատ աղէկ, ուրեմն կընդհատենք տեղեկագրին ընթերցումը և միայն եզրակացութիւնները կը կարդանք :

Այս տեղեկագիրը խնդիրն երկու մասերու բաժնած լինելով, իւրաքանչիւր մասին համար ուրոյն եզրակացութիւն ունի :

Երաժիշտ յայտնէ : Ուրեմն այսպէս կընենք և մեր աշխատութիւնները կը շարունակենք :

Հետեւապէս ժողովը կՈՐՈՇԷ օրակարգն անցնել խնդիրն :

— 0 —

6.

ՅԱՅԿՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԻՆՏՐՈՅՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ
ՔՂԺԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԻ

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Կը յիշէք որ ասկէ առաջ առաջարկած էի որ կիկիկոյ կաթողիկոսի և Պատրիարքարանի միջև փոխանակուած թղթակցութեանց Սպիտակ տետրը մատուցուի ժողովին և այս առաջարկ ժողովն յղած էր առ Ս. Պատրիարքն ի գործադրութիւն : Կուզեմ գիտնալ թէ ի՞նչ եղաւ այս խնդիրն :

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Սրբազան Պատրիարք Զօր հրամանաւ պահանջուած թղթակցութիւններն յանձնուած են Մայր դիւանին, բայց ձեռնարկն պակասներ կան, զորս դիւանը պիտի լրացնէ, և յետոյ այն թղթերը հաղորդէ ժողովոյդ :

ՁԱՅՆԵՐ.— Շատ աղէկ :

ԱՅՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ատենական գործողութիւններն աւարտեցուն, կանցնինք օրակարգին,

«Ա. Մատին համար կեդրակայէ թէ՛ խար. բերդու երեսփոխանական ընտրութեան նկատմամբ 1879 յունիս 1 ի նստին մէջ տրուած որոշումը՝ տիրող օրինաց համաձայն կատարուած իրողութիւն մ'է և այս պատճառաւ խնդրոյ նիւթ չկրնար լինել ըստ օրինի :

Բ. Մատին համար ալ կեդրակայէ, Սրբազան Նախագահին յանձնարարել Թիւրքիոյ ճեման էֆէնտիի ազգային վիճակի կացութեան քննութիւնն ի ձեռն վարչութեան Քաղ. Ժողովոյ, և ընդ նմին՝ նորա այսուհետեւ ընտրութեան և ընտրելիութեան իրաւանց վայելման մասին Քաղ. Ժողովոյ կարծեաց տեղեկեցութիւնն առ Ազգային Ժողովն :

Արդ կրնար խօսք առնուլ. նախ տեղեկագրին առաջին եզրակացութեան վրայ :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Թիւրքիոյ ճեման էֆէնտիի անձը կը յարգենք և այս մասին ըսելիք մը չունինք, առկայ՝ նմա որ Ժողովին դէմ նախատինք մ'ըրեր է, հարկ է որ հատուցում մը ըլլայ, ըստ իս կը բաւէ որ յետս կոչում մ'ընէ և վերջնայ խնդիրը :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Ինչպէս ներկայեցի Ժողովին ուշադրութեան, և ինչպէս տեսաք եզրակացութեանց ընթերցումէն, Նախաձեռնութեան ղիւանը խնդիրն երկու մասի բաժնած է, և անոնց վրայ զատ զատ ներկայած է իւր եզրակացութիւնը : Հետեւաբար հարկ կը լինի այդ կրկին կէտերն ուրոյն նկատողութեան առնուլ և անոնց վրայ ամփոփել խօսքերն, որպէս զի չկնճառտի խնդիրն և ղիւրանայ ելքը :

Սակայն վիճարանութիւնը դեռ չսկսած՝ պարտաւոր եմ ծանուցանել թէ՛ սոյն խնդրոյն նախաքննուած ժամանակ Նախաձեռնութեան ղիւանի անդամ էի ես, և անոր կողմէ տեղեկաբեր նշանակուած : Եւ ըստ որում վիճաբանութեան միջոցին կրնայ հարկ ծաղիլ Նախաձեռնութեան ղիւանի տեղեկագիրը պաշտպանելու, և պարտաւորութիւն տեղեկաբերի պաշտօնա կատարելու, ուստի ըստ կանոնի պէտք պիտի ըլլայ այն ատեն որ թողում Ա.

տեղեկագրի ամբողջ և ուրիշ մը տեղակալէ ինձ մինչև այս խնդրոյն աւարտը :

ՁԷՐԱԶ Ք. ԷՖ. — Այս խնդիրը շատ հինցած է, և չէինք կրնար տեղեկագրին պարունակութիւնն միակ ընթերցումը ի մտ առնուլ, եթէ ամբողջովի կարգացուէր իսկ, մանաւանդ որ շատեր անուշադիր գտնուեցան երբ տեղեկագիրը մասամբ կարգացուեցաւ : Ուստի կառավարիւմ յետաձգել խնդիրն յառաջիկայ նիստին, որպէս զի ամենքն ալ ուշադիր կարգան տեղեկագրին և խնդիրն ուսումնասիրելով կարենան կարգ մը կազմել :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Ես ալ կը համարեմ Ձերազ էֆէնտիի առաջարկն ընդունելու : Այս խնդրոյն ծագումն ի վեր երկու տարի անցած է և ես մինչև իսկ չկրցայ յիշել և գտնել թէ Նախաձեռնութեան ղիւանի տեղեկագրին մը նիստի առնադրութեան մէջ արձանագրուեր է, որպէս զի կարենայի կանխառ կարգալ դայն : Այժմ ըսցի որ 1879 յունիս 25 ի նիստի առնադրութեան մէջ անցած է և կրնամ դայն այլ ևս ղիւրութեամբ գտնել և կարգալ : Ես չեմ ուզեր որ ոչ Ժողովին պատուոյն դէմ թշնամանք մը լինի, և ոչ ալ զրկանք մը Թիւրքիոյ ճեման էֆէնտիի իրաւանց դէմ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Դիւանը չկրնար ևն թողրել իսկ որ նախաքննուած և օրակարգին մէջ անցած խնդիր մը երեսփոխանաց կողմէ սերտուած և ուսումնասիրուած չլինի, այս րան երկար միջոցի մը մէջ, և հետեւաբար չկրնար դայն՝ այս պատճառաւ մեկուսի թողով ուրիշ խնդրոյ անցնիլ, մինչդեռ օրակարգը կառնու կը բերէ դայն Նախաքննիչ ղիւանին տեղեկագրովն, վստն զի շատ ժամանակէ ի վեր հաղորդուած է այդ տեղեկագրին երեսփոխանաց և անոնք որ խօսիլ և կարծիք յայտնել կուզեն խնդրոյն վրայ, անշուշտ օրակարգին մէջ տեսնելով դայն, կրցած են սերտել տեղեկագրին

և խնդրոյն վրայ մի լուսաւոր գաղափար կազմել :

ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Լսեցի Նախաձեռնութեան ղիւանի տեղեկագրին եզրակացութիւնը, և ըմբռնեցի դայն, ինչպէս կը յիշեմ նաեւ Թիւրքիոյ ճեման էֆէնտիի մատուցած խնդիրն : Ես կը կարծեմ որ տեղեկագրին եզրակացութիւնը՝ կը գոհացնէ Թիւրքիոյ ճեման էֆէնտիի խնդիրը, քանի որ կեդրակայէ վարչութեան յանձնարարել որ Թիւրքիոյ ճեման էֆէնտիին պէտք եղած բացատրութիւններն ստանայ և անոր ընտրութեան և ընտրելիութեան իրաւանց՝ վայելման մասին իւր կարծիքը տայ : Ուստի ես կառավարիւմ ընդունիլ տեղեկագրին եզրակացութիւնն և խնդիրն յղել վարչութեան :

ԻԻԹԻԻԶԵԱՆ Կ. ԷՖ. — Ես ալ պիտի առաջարկեմ տեղեկագրին եզրակացութիւնն ընդունիլ, զի բանաւոր և իրաւայի կը գտնեմ դայն, բայց միանգամայն սա ալ կը յարեմ որ Ժողովը խնդիրը վարչութեան յղած ժամանակ՝ սրտում մը տայ դայն վերջնապէս լուծելու համար : Ես այնպէս կը յիշեմ որ Թիւրքիոյ ճեման էֆէնտիի խնդրագրին մէջ խօսքեր կային որ ներում խնդրելու խնաման ունէին, ուստի կը կարծեմ որ ներողութեամբ կրնայ վերջանալ խնդիրն :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Վիճարանութիւնն այն պիտի ընթացք մը կառնու, որ անհնար պիտի լինի մի ուղիղ ելք տալ անոր, մինչև որ չլսուին Նախաձեռնութեան ղիւանի տեղեկաբերին բացատրութիւններն : Ուստի իրր տեղեկաբեր՝ խօսելու հարկին մէջ կը գտնուիմ, և պէտք է որ իջնեմ Առնադրութեան ամբողջ և կը խնդրեմ ուրեմն երեսփոխանաց երկցողունէն, Գրխոտոտուր էֆէնտիին, որ հաճի օրհ մը ինձ յաջորդել, զի Ժողովին երկու դեր—առնադրութեանը ներկայ չեն, և վարել ատենը, մինչև որ այս խնդիրն ելք գտնէ :

Եւ հետեւապէս Մէրեթ—Գուրի էֆէնտին կը թողու իւր առնադրութեան ամբողջ, որ կուգայ էր բազմի Գրխոտոտուր էֆէնտի Ղազարեան :

ՄԷՐԵԹ—ԳՈՒՐԻ Տ. ԷՖ. — (Տեղեկաբեր Նախաձեռնութեան ղիւանի) Նախաձեռնութեան ղիւանի տեղեկագրին ամբողջ չկարդացուեցաւ, մանաւանդ ճիշդ այն մասն՝ որ ամենէն աւելի կարեւորն է խնդիրը լուսարանելու համար : Թէ և Ժողովն ինք չուզեց ընթերցումը լսել ցաւարտ տեղեկագրին, անշուշտ դայն արդէն կարդացած լինելուն համար, սա կայն եղած խօսքերէն կերևի թէ գէթ հարկ պիտի լինի յիշողութիւնները զարթոյցանելու համար քանի մը բացատրութիւն տալ, որ օգնեն խնդիրը դէպ իւր առանցքը մըլելու : Բացարեւմ Զեղ ուրեմն :

Թիւրքիոյ ճեման էֆէնտին Խարրեքի դաւառէն երեսփոխան ընտրուեր և Ազգային Ժողովն մերժեր է նորա ընտրութեան վաւերացումն : սակայն այս որոշման պահուն իւր ազգային անհատական այն է ընտրողութեան և ընտրելութեան իրաւանց վրայ խնդիր չէ յուղուեր և այս կէտն տարտամ և անորոշ մնացեր է : Թիւրքիոյ ճեման էֆէնտին ասոր վրայ Ազգ. Ժողովին խնդրագիր մը մատուցանելով՝ վերջին որոշում մը խնդրեր է իւր ազգային իրաւանց և կացութեան մասին, զորս վաւերաւ նկատուեր է իւր երեսփոխանական ընտրութեան նկատմամբ Ազգ. Ժողովին տուած որոշման ներքե, որու դէմ բողոք կը բառնար : Թիւրքիոյ ճեման էֆէնտին այդ խնդրագրին Ազգ. Ժողովէն Նախաձեռնութեան ղիւանին յղուած էր, որ բնեւեղ խնդիրն իւր զանազան տեսակէտէն սա եզրակացութեան հասաւ թէ :

Ա. Խարրեքու երեսփոխանական ընտրութեան նկատմամբ 1879 յունիս 1 ի նիստին մէջ տրուած որոշումը տիրող օրինաց համաձայն կատարուած իրողութիւն մ'է, և այս պատճառաւ կրկին անգամ խնդրոյ նիւթ չը կրնար լինիլ ըստ օրինի :

Բ. Կրնայ Արքայան Նախագահ Հօր յանձնարարութիւն թիւլակնոճեան էֆէնտի մագալին վիճակի կացութեան քննութիւնն ի ձեռն Վարչութեան Քաղ. Ժողովոյ, և ընդ նմին անոր այսուհետեւ ընտրողութեան և ընտրելութեան իրաւանց վայելման մասին՝ Քաղ. Ժողովոյ կարծեաց տեղեկագրութիւնն առ Աղդ. Ժ. զմէն:

Նախաձեռնութեան դիւանը կը կարծէ թէ այս կրկին եղբայրացութեամբ նաև՝ յարգութեամբ կըլլայ Աղդ. Ժողովոյ որոշումն Խարբեր. զի երեսփոխանական ընտրութեան մասին, և երկրորդ՝ Թիւլակնոճեան էֆէնտի մագալին անհատական իրաւանց խնդրոյն ծանրակշռութիւնն ի նկատի առնուած և անոր նպատակէն որ ուղի մը հարթուած կըլլայ, այդ կէտը Արքայան Պատրիարք Հօր յանձնելով, որ արդէն կարծիք յայտնած էր յատենի Թիւլակնոճեան էֆէնտի դէմ՝ ներողամիտ գտնուելու: Նախաձեռնութեան դիւանն այս երկրորդ եղբայրացութեամբ Թիւլակնոճեան էֆէնտի մի տոթիք ընծայած կըլլար իւր խնդրոյն ելքը գտնելու, չէր կրնար անշուշտ տարբեր բան մ'ընել, նորա յանցանաց բաւումն Ժողովին անարգանքն ասպնջելու հաւանելով:

Պարագայ մ'ալ կայ, զոր պէտք է յիշատակեմ: Նախաձեռնութեան դիւանն իւր տեղեկագրիւր մատուցանելէ յետոյ՝ Թիւլակնոճեան էֆէնտի մի երկրորդ խնդրագիր ալ մատուց, զոր Ժողովը յղեց նոյնպէս Նախաձեռնութեան դիւանին: Այս խնդրագրին ի մատոն սա էր որ Ժողովը երբ Նախաձեռնութեան դիւանի տեղեկագրիւր նկատողութեան տուաւ, զինքը՝ զԹիւլակնոճեան էֆէնտի ալ իւր ատեանը կոչէ և խօսք սոց նմա բացարձակութիւն տալու, անձինն արդարացումն համար:

Ձեր Նախաձեռնութեան դիւանն մէկ հայեացքով կը աւանդէ որ չէր կարելի այս տեւողի մի խնդիր ընդունիլ, զի ոչ ոքեր կար մի այնպիսի օրէնք կամ սովորութիւն որ թոյլ տար Երեսփոխանական Ժողովոյ ներկայացեալ

խնդրոյ մը համար անոր ենթակայ անձը կու չելաւ և բացարձակութիւն ստանալու որակ թէ մի դատական ատեան եղած լինէր: Աղդ. Ժ. զմէն և հարցարնութիւններով դրաղէր: Սակայն Նախաձեռնութեան դիւանն չուղեց այս ճշմարտութիւնն ինք իւր բերնովը դրուցել, զի իւր տեղեկագրին դէմ էր որ Թիւլակնոճեան էֆէնտի տրտունջ կը բաւարար, ուստի առաջարկեց որ այս կէտին նախարհութիւնն որիւ զիւանի մը յանձնուի: Հակիրճ է Նախաձեռնութեան դիւանի տեղեկագրին այս կէտին վրայ, և շնորհ ըրէր ձեր համբերատարութեամբը խրախուսել զիս որ ձեզ կարգամ' զոյն:

(Տեղեկագիրը կը կարդայ. — Տէս բացում 1879 ամի նիստ Ի. Երես 509):

Արդ եթէ Ժողովն այս կէտն ալ կու չէ նախարհութիւնէ մը ստորել, կը յանձնէ զոյն ուրիշ Դիւանի մը: Իսկ եթէ այլ ևս համբերութիւնն սպասած է ներկայ խնդրով դրաղելու, և եթէ բաւական կը համարի տըրուած բացարձակութիւնները, զորս յակամաց տալ հարկադրած էի, խնդրոյն ամեն յարակից պարագաներուն վրայ Ձեր յիշողութիւնը նորոգելու համար, կրնայ՝ Խարբերու երեսփոխանական ընտրութեան խնդրոյն լուծմամբը վերջ տալ միանգամայն Թիւլակնոճեան էֆէնտի այս երկրորդ յարակից խնդրոյն:

ԻԽԹԻԻՃԵԱՆ Կ. ԷՃ. — Կարծեմ Մէր. եէմ — Գուլի էֆէնտին ալ ճիշդ իմ ըսածս կը հաստատէ: Ես կատաղարեմ որ ընդունուի տեղեկագրին եղբայրացութիւնն, բայց ըստ ռ. բում Թիւլակնոճեան էֆէնտի երեսփոխանական ընտրութեան բեկանումն արդէն իւր յանցանաց արտոք մ'եղած է, և ըստ որում ինքն ալ արդէն իւր խնդրագրին մէջ ներողամ' ընտրութիւն խնդրելու մօտ խօսքեր ըրած է, ուստի կը կարծեմ թէ բաւական է իրեն եղած այս գրկումն, Ժողովն կրնայ ներում շնորհել անոր, և այս եղբայրացութեամբ յանձնել խնդիրն Վարչութեան որ վերջացնէ:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՃ. — Ես չէի ուղեր այս խնդրոյն վրայ կարծիք յայտնել, սակայն անոր վերջ տալու համար՝ կատիպութիւն երկու խօսք ընել:

Աղդ. Ժողովը բեկանելով Թիւլակնոճեան էֆէնտի ընտրութիւնն՝ անոր անձին վրայ փորձ մ'ըրաւ հաստատելու՝ թէ ազգին փառսող անձանց արարքն անտես չմնար, այլ կրնայ խնդրոյ նիւթ դառնալ, դատարարութիւն և թէ վերջապէս զիջլ մը սլաք է ներողամ' ընտրութեան հանդիպելու համար:

Այդ անձն այս Ժողովին դէմ նախատինք մ'ըրեր անցեր էր, սակայն այս չէր միայն բովանդակ իւր ըրածն, կային ուրիշ պատճառներ ալ, որ ուշադրութիւն կը գրաւէին: Հայկական խնդիրը յուզուած ատեն՝ և վերջին արտաբերողին բորբոքեալ միջոցին՝ ինչ որ վերջեր էր խեղճն հրատարակէր էր, և այս պատճառաւ խել մ'անձինք աստիկանութեան մատնուեր էին: Այս անձն երբ երեսփոխան ընտրուեցաւ, Աղդ. Ժողովն մերժեց անոր ընտրութեան մատուցումն, և այս որոշման վրայ ինք խնդիր մատուց հասկնալու համար թէ կը գրկուէ՞ր արդեօք ընտրողութեան և ընտրելութեան իրաւունքն, այսինքն թէ երբ մի ուրիշ տեղէ երեսփոխան ընտրուէր, Ժողովն զոյն ալ մերժելու արամաղի՞ր էր: Սակայն այս ամեն անցքերէն ի վեր պարագաներն փոխուած են: Այս միայն այս Ժողովէն արտածուեցաւ նա, այլ և իւր լրագրութեան ատարելիւն մէջ պատիժ կրեց անկէ որու ծառայել կը կարծէր: Բաւ էն ուրեմն ըստ իս այս կրկին արտոք, և եթէ Նախաձեռնութեան դիւանի տեղեկագրեր էֆէնտին չարդեր տեղեկագրին եղբայրացութեան վրայ, որ Ժողովն առանց խնդիրը Վարչութեան թողելու, ընտրողութեան և ընտրելութեան իրաւունքն ինք տոյ տ, նոր և փակէ այս խնդիրն: Սակայն հարկ է որ յաւելում թէ երբ Տեղեկարբեր էֆէնտին չհասկնալի, այն ատեն ևս կը համակերպմ' տեղեկագրին եղբայրացութեան:

ՄԵՐԵՒՄ—ԳՈՒՂԻ Յ. ԷՃ. — Ի թիւնեան էֆէնտին առաջարկեց ներողութեան տրամադրութեամբ յանձնել խնդիրը Վարչութեան կամ անոր Նախագահին: Այս առաջարկը տեղեկագրին Բ. եղբայրացութեան միայն կը վերաբերի, և կը նշանակէ թէ Թիւլակնոճեան էֆէնտին Ա. եղբայրացութեան դէմ ըսելիք չունի: Քիչ մ'առաջ տուած բացարձակութիւն ներս բաւական էին, կարծեմ, արարուցանելու, և դարձեալ կը կրկնեմ, որ Ձեր Նախաձեռնութեան Դիւանին եղբայրացութիւններն աններող ոգի չեն կրեր Անոնց առաջինն՝ օրինաց տրամադրութեան և Ժողովոյս արժանապատուութեան անհրաժեշտ օրհանգումները կամեալէ, իսկ երկրորդն, որ Թիւլակնոճեան էֆէնտի մագալին անհատական իրաւանց խնդրոյն կը վերաբերի, զայն կանոնաւորելու նպատակով եղանակին կառավարողէ: Հետեւապէս էական տարբերութիւն մը չկայ տեղեկագրին եղբայրացութեան և Թիւլակնոճեան էֆէնտի կարծեաց միջև:

Կը դառնամ Փախաղեան էֆէնտի տուածարկին, որ կու չէր առանց Վարչութեան յղելու խնդիրն, զայն այս Ժողովին մէջ լուծել, ներելով Թիւլակնոճեան էֆէնտին և անոր ընտրական իրաւունք տալով: Այս առաջարկն ալ տեղեկագրին Ա. եղբայրացութեան վերաբերութիւն չունի և երկրորդին վրայ կը մասնաւորի: Եւ թէպէտ՝ որքան ալ շատ չտարբերի նպատակաւ տեղեկագրին եղբայրացութիւններէն՝ օրինական տեսակէտով բաւական աստիկանութեանց ուղի կուտայ, ի վերայ այս ամենայնի՝ ես ուսանց յուզելու զանոնք՝ սա միայն կըսեմ թէ՝ ես ալ Փախաղեան էֆէնտիէն ոչ նուազ փախաղեմ որ Թիւլակնոճեան էֆէնտի աստուղայ վիճակը ճշդուի և այն իրեն նպատակով կերպիւ. և թերեւ Ձեր ամենէն յառաջ անցնելով կը բաղձամ որ այսուհետեւ Թիւլակնոճեան էֆէնտին աթոռ ունենայ այս Ժողովին մէջ, զի կենթադրեմ որ կրնայ Ազգին օգտակար երեսփոխան մ'ըլլալ: մանաւանդ այս դէպքէն յետոյ:

համար, որ զեղջերով իրենց արհաւիրեն կամ սպանեալով զսպորտի թիւն մ'ըրեր են:

Արդ այս առաջարկս եթէ ժողովը չընդունիր, ես սա միտիմարութիւնն ունիմ գէթ որ իմ երեսփոխանական պարտաւորութիւնս կատարած եղայ այս դիտողութիւններն ընելով:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Փափաղեան էֆէնտիին առաջարկը նոյնն է գրեթէ տեղեկագրին առաջարկին հետ, միայն թէ փափաղեան էֆէնտիին կուզէ որ տրուելիք քուէն հաշիւները նա յեւոյս դարձնէ: Այս կէտին համար բուսական է որ իւր խօսքերն անցնին տոնեալ գրութեան մէջ, և այն ստեն կասկածի տեղի չմնար: Սոյն խնդրոյն վրայ ուրիշ խօսք ուղղել չկայ, և ժամ է ժողովին քուէն խնդրելու, բայց կը տեսնեմ որ երեսփոխանը հետզհետէ մեկնելու վրայ ըլլալով ժողովն օրինաց պահանջած թիւը չունենար այլ ևս, ուստի խնդիրը կը մնայ յառաջիկայ նիստին:

ԵՆՈՒՍՈՒՑԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Եռուստֆեան էֆէնտիին զիւրաւար գիր մը կը մատուցանէ, օրով ըստիպանք խօսք կը խնդրէ կարեւոր առաջարկ մը ներկայեցնել համար:

Ահաւաստի իւր գիրը:

Փափաղեան էֆէնտիին հարցապնդման դէմ Սրբազան Պատրիարք Հօր պատասխանադրին մասին կարեւոր առաջարկութիւն մ'ընելու համար ստիպողական կերպիւ խօսք կը խնդրեմ:

(Ստոր.) Տ. ԵՆՈՒՍՈՒՑԵԱՆ

ԳԱՓԱՄԱՅԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Քանի որ եռուստֆեան էֆէնտիին, Վարչութեան տոնեալ տեղը, ստիպողական կերպով խօսք կը խնդրէ, պէտք է լսել գիրը:

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Կրնանք լսել գիրը, բայց օրոշում չենք կրնար ընել, յաջորդ նիստին կը մնայ:

ԱՅՎԱԶԵԱՆ Ա. ԷՖ. — Պէտք է լսենք գիրը:

Ժողովը ԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՍԵԼ ԵՐԱՍՏՈՒՑԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻ:

ԵՆՈՒՍՈՒՑԵԱՆ Տ. ԷՖ. — Տեարք երեւոյս խանր, այն խօսքս զոր ուղեցի և չնորհալուեմ որ չզրպար զայն, ոչ միայն յանուն Վարչութեան, այլ բաղաժախ պաշտօնակցոյս կողմէ տառապիւթիւն մ'ընելու համար է, որով ես թարգմանն ըլլալու պատիւը կ'ունենամ:

Այսօր սա վայրկեանիս ժողովին և իւր Սրբազան Նախագահին միջև թիւրիմացութիւն մը տեղի ունեցած է, և ներքին է կարծեմ զայն պարզել: Նախորդ նիստին մէջ Փափաղեան էֆէնտիին հարցում մ'ուղղեր է Եւրոպացիին մէկ կէտին անգործադրութեանը նկատմամբ և Սրբազան Պատրիարք Հօր յղուեր է: Այս հարցումն որ ամեն երեսփոխանի իրաւունքն է, բնաւ որ և է ամբաստանութեան գործ մը կամ դրդում մը չունէր, բայց ցաւալի է որ Սրբազան Պատրիարք Հօր այնպէս երեցեր է թէ այս հարցումն եօթն տարւոյ վարչական ժողովներու և իրեն դէմ միանգամայն ամբաստանութիւն մ'է: Ուստի պահանջեր է իւր պատասխանագրին մէջ որ Փափաղեան էֆէնտիին հոտառէ զայն: Գախաւորեան էֆէնտիին այս թիւրիմացութիւնն ամենէն առաջ նշմարեց արդէն և ուղեց որ այդ կէտն պարզուի, և ըստուրիւ այնքան բացորոշ կերպի թիւրումա

յութիւնն, որ բուն կը տեսնենք որ այդ հարցապնդումն այս առաւօտ Սրբազան Պատրիարք Հօր հասեր է, և Նորին Սրբազնութիւնն ալ անմիջապէս պատասխաներ է և այնքան աւստարանօք որ յաջորդի ձեռով գրուած է պատասխանն իր ձեռու վրայ, որով թերեւս միանգամ աչքի տեսնելու ալ ժամանակ չէ ունենցած:

Ուստի այդ պատասխանագրին վրայ վիճարանութիւն բանալն ոչ բանաւոր է և ոչ կանոնաւոր, և մինչև որ բուն խնդրոյն վրայ սպասուած տեղեկութիւնը չգայ չէ կարելի խնդիրն յուղել:

Ուստի հարկ է այդ հարցապնդումն իւր բուն նպատակին վրայ ամփոփել, առանց զայն տարբեր կերպարանքի ներքև դնելու, և Սրբազան Պատրիարքին յայտնել թէ պարզ հարցում մ'է այն խնդրոյ մը վրայ և խնդրել որ այդ նպատակին համաձայն պատասխանէ: Պահ մ'առաջ այս կէտին վրայ նայն իսկ հարցապնդման հեղինակին՝ Փափաղեան էֆ. ի հետ խօսեցայ և համապատասխան որ երբէք այդպիսի դիտաւորութիւն մը չէ ունեցած, և թէ իւր հարցապնդման նպատակն է միայն եղած որոշման մը անգործադրելի մնալուն վրայ տեղեկութիւն տալու: Ես վստահ եմ անոր բուն մտաւորութեանը վրայ, և զիտեղ կուտամ ձեզ թէ այսպիսի ժամանակի մը մէջ ժողովին և Սրբազան Նախագահին միջև այս տեսակ թիւրիմացութիւն մը ո՞րքան վնասակար հետեւներն կրնայ ունենալ Հոս այս դիտողութիւնները կը ներկայացնեմ ձեզ, և կը խնդրեմ որ խնդիրն բուն իսկ իր սահմանին մէջ բերելով, փոխանակ այդ պատասխանագրին վրայ վիճարանութիւն բանալը, չանցնէք զայն տոնեալ գրութեան մէջ և Սրբազան Պատրիարք Հօր յայտնէք թիւրիմացութիւնն, ի ձեռն Մայր Դիւանի, և խնայէք որ ժողովն երբէք այդ հարցապնդումն իրրեւ տմբաստանութիւն չէ նկատած:

ՓԱՓԱՅԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Ես պահ մ'առաջ կըսելի եռուստֆեան էֆէնտիին թէ բնաւորու

թիւնս կրքոտ է, բայց շատ քիչ եղայ Սրբազան Պատրիարքին այդ կերպով պատասխանելն: Ես նպատակ չունիլի զինքը տմբաստանելու, և կուզէի որ Սրբազան Պատրիարքը ցոյց տար մեզ յանցաւորն և պատասխանատուն այս խնդրոյն մէջ: Մենք չենք կարող Սրբազան Պատրիարքին պատասխանն ետ դարձնել, և ինք միայն կրնայ ետ առնուլ զայն: Ես այդ պատասխանին ամեն մէկ կէտը պիտի քննադատեմ, իւրաքանչիւր բոլորն դէմ պատասխան ունիմ:

Եթէ ժողովը հեղինակութիւն մ'ունի, եթէ Եւրոպացոյ մը քուէարկեր է, պէտք է որ տէր կանգնի անոր, եթէ ոչ ինչ օգուտ ունի այս ամբաստանութեան վրայ մեր բողոքն, աւելի լաւ դարձ մ'ըրած կըլլանք երբ տոնենք քուէներ: Գաւառիարակոթեան համար գումար մը քուէարկեր էք, բայց այդ հաշւոյն 300 զրոյ անգամ չէ վճարուած:

Կը խնդրեմ որ յետոյ չդարձնէք այդ պատասխանագիրն, ևս կուզեմ որ ինչ բառեր և ածականներ որ գործածուեր են ինձ դէմ, մնան պատմութեան մէջ:

Միայն թէ սա կէտը ինձ զարմանալի կը թուի թէ ինչպէս հարցապնդման գիրը տաան և հինգ օր յետոյ՝ դեռ այս առաւօտ քուէներ է Սրբազան Պատրիարքին:

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Այս ժողովը նշանակութիւն չունի Վարչութեան համար որ կարող եղած է մինչև իսկ անոր օրոշումները բեկանել: Երբ Պատնասեան էֆէնտիին Ուսումնական խորհրդոյ անգամակցութեան կը հրաժարէր, դիտել տուի իրեն թէ լուազոյն գարծ մ'ըրած չէր ըլլար հրաժարելով: Ի՞նչ գործ ունիմ, ըսաւ, այնպիսի խորհուրդի մը մէջ, որ կէտի մը չափ իսկ նշանակութիւն չունի Վարչութեան առջև:

Այս այնքան ճշմարիտ է որ նոյն իսկ Պատրիարքարանի թուականը օրաշտօնեայք արգելք են դաստիարակութեան խնդրոյն և չեն ուղեր որ կեղծական անտուկէն դանկ մ'անգամ

դուրս ելնէ՝ ազգային կրթութեան պիտոյնց համար :

ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Բուն խնդրոյն վրայ խօսելէ առաջ՝ սա կէտը պէտք է հասկընտնէր թէ Փափաղեան էֆէնտին իրաւունք ունէր այսպիսի հարցում մ'ազդելու :

Այս կէտը բացարձէ է, հարցման և հարցադրման իրաւունքը ժողովին ընդունած և հաստատած ներքին կանոնադրէն բխի կը, և Փափաղեան էֆէնտին կանոնէն դուրս բան մ'ըրած չլինի այդ հարցումն ընելով . . . :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Կը յիշեցնեմ ձեզ որ Սրբազան Պատրիարքը նոյն իսկ հարցադրումն սկզբունքին ալ դէմ էր և աւելորդ կը դոնէր զայն :

ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Գալով Սրբազան Պատրիարքին պատասխանին՝ ստուգիւ բիշ մը ծանր է, և ինչպէս Եւստօֆեան էֆէնտին ըստ, շատ հաւանական է որ յանկարծակրան կերպով գրուած լինի, ուստի ես ալ կերկրորդեմ Եւստօֆեան էֆէնտինի առաջարկը, և կըսեմ թէ պէտք է զայն ետ դարձնել, և ուղղակի խնդրոյն պատասխանն ուղեւ իրմէ : Կը պահանջեմ որ այս առաջարկը քուէի դրուի :

ԶԷՐԱՋ Գ. ԷՖ. — Ես ալ Փափաղեան էֆէնտին նման հակառակ եմ անուշ տեղը կապելու քաղաքականութեան : Հարցումը իրաւունք մ'է որ երեսփոխանի մը հետադրութեամբ, որ կունենայ այս կամ այն խնդրոյն վրայ տեքեկութիւն ստանալու համար, գոհացնելու կը ծառայէ : Նոյնպէս իրաւունք է հարցադրումը, որ խորհրդարանական լեզուաբարձր կը նշանակէ : Այս իրաւունքին կարեւորութիւնը պէտք է կ'ընդհանրենք, բայց իմ փափաքս այն է որ այս տեսակ հարցումներ կամ հարցադրումներ փոխանակ Ս. Պատրիարքին ուղղուելու, ուղղակի վարչութեան ուղղուին, այս է ուղիղ և բնական ընթացքն, և երբ

այս ընթացքին հետեւեալ այսպիսի դէպքեր տեղի չեն ունենար Ահաւասիկ Դիւանին վրայ նամակ մը կայ, որ Սրբազան նախագահին հարցում ուղղուելէն յառաջ եկած է, և որով վրայ քննադատութիւններ և անպատեհ վիճաբանութիւն մը տեղի կունենայ : Ուստի պէտք է այդ հարցումը ուղղել վարչութեան :

ԵՈՒՈՈՒՅԵԱՆ Տ. ԷՖ. — Կը ցախմ որ իմ առաջարկութիւնն սխալ հասկցան պաշտօնակիցներէս ոմանք, ես ոչ անուշ տեղը կապելու դրութիւնը պաշտօնակիցի, և ոչ հարցադրումն կարեւորութիւնը ժխտեցի : Բուն խնդրոյն այս է թէ Սրբազան Պատրիարքը Հօր աշխին տուէ և հարցումն ամբաստանական երեւոյթ մ'առեր է : մինչդեռ նոյն իսկ Փափաղեան էֆէնտին ալ մեզի հետ կը հաստատուի թէ ամբաստանութիւն մը չէ ըրածն, և թէ իւր դիտաւորութիւնն այն է որ Սրբազան Պատրիարքն յանցաւորացեցնէ : Այդ պարագայիցը մէջ մեր պարտքն է Սրբազան Պատրիարքը Հօր յայտնել թէ ոչ մի երեսփոխան իւր մօքէն անգամ անցուցած չէ որ այդ հարցումն ամբաստանութեան իմաստ ունեցած ըլլայ :

ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ Տ. Մ. ԵՊԻԿ. — Ստոյգ է որ երեսփոխան էֆէնտիններ, ժողովն իւր սրտմանց դործադրութեան տէր պէտք է լինի, ստոյգ է նաեւ որ հարցադրումն իրաւունքը ժողովին Ներքին կանոնադրէն կը բխի, սակայն հարցում կամ հարցադրում ամբաստանութիւն չենթողրեր, և երբ Սրբազան Պատրիարքն զայն իրր ամբաստանութիւն կը նկատէ, հարկ կըլլայ ճշդել խնդրոյն վիճակը և սխալումը պարզել : Այդ հարցադրումն այսօր հասեր է Ս. Պատրիարքին ձեռքը ժամ 5 1/2 ին, և թերեւս յուզեալ մէկ վայրկեանին, և անմիջապէս պատասխանելու է : Եւ սակայն Ս. Պատրիարքը որքան որ հարցադրումն իրր ամբաստանութիւն նկատեր է, տակաւին բուն հարցման նիւթին վրայ տուել է իւր պատասխանն, զոր կը տեսնենք իւր գրոյն առաջին

մասին մէջ, և Տնտեսական խորհրդական էֆէնտին յանձնել է ամբողջացնել իւր տուած տեղեկութիւններն : Տնտես. խորհրդականն նորակազմ վարչութեան կը վերադառնայ, բայց անշուշտ նախադրելով որով կատարուած գործողութիւնները պիտի քննէ և բերէ ներկայէ ժողովին գիտութեան իրաց վիճակն : Այս որոշողացի մէջ ժողովն անշուշտ իրաւունք և պէտք ունի յայտարարելու թէ իբր ամբաստանութիւն չընկատեր այդ հարցումն. դի այս կերպով չըլլար ամբաստանութիւնն Պատրիարքին դէմ, և հարցադրումն յետոյ կ'ընայ ամբաստանութիւն ներկայանալ : Այդ ըստ իս պէտք է Սրբազան Պատրիարքը Հօր պատասխանադրին առաջին մասն ընդունել, իբր ուղղակի պատասխան հարցման նիւթին ինչպէս որ է իրօր : Ահաւասիկ կը կարգում ձեզ այդ մասն,

Ազգասէր Ատենապետ էֆէնտին

Ազգ. Ընդհանուր Ժողովոյ

Նոյեմբեր 15 թուով երեսփոխան Ստեփան էֆ. Փափաղեանի կողմանէ եղած և նոյն 15 ամսաթուով առ իս յըդուած հարցում մը այսօր այս առան, այսինքն նոյ. 28 ժամ 5 1/2 ին չդիտեմ ինչ պատճառաւ այսքան անադան ձեռքս հասնելով՝ կեդրոնական վարժարանին Պատրիարքարանէն տրուելիք նպաստին մինչև հիմայ չտրուելուն պատճառը մեծ : Տնտեսական խորհրդական էֆէնտին կը յանձնեմ յայտնել ժողովոյդ, վասն զի ատենին մենք հրամայած և պատուիրած և գրած էինք տալ այդ ստակը. և թէ անտարակոյս բանաւոր պատճառ մը պիտի ըլլայ որ չէ կըցած վճարել, կը խնդրեմ Տնտեսական խորհրդականէն որ հաճի բացատրել :

.

Իսկ մնացորդ վերադարձնել Ս. Պատրիարքը Հօր, յայտարարելով թէ ժողովն ամբաստանութիւն չնկատեր երբէր այդ հարցումն : Ս. Պատրիարքը թողեր է որ Տնտեսական խորհրդականը բացատրէ գործին վիճակն, և այդ բացատրութեամբ կը պարզուի հանգոյցը :

ԶԱՅՆԵՐ. — Քաէ, բռնէ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՖ. — Դիւանը շնորհակալ է Տ. Մատթէոս Եպիսկոպոսին, որ իւր սրայմաբացատրութեամբը ճշդեց խնդրոյն վիճակն, և լրացաց Եւստօֆեան էֆէնտինի առաջարկն, խնդրին իւր կանոնական ընթացքին մէջ ներմտեցրու օգնելով :

Տ. Մատթէոս Եպիսկոպոսի առաջարկն է Ս. Պատրիարքը Հօր պատասխանադրին առաջին մասն ընդունել իբր պատասխան բուն հարցման նիւթին : Իսկ երկրորդ և վերջին մասն նկատմամբ յայտարարել թէ ժողովն երբէր չէ նկատած և չնկատեր հարցումն իբր ամբաստանութիւն նորին Սրբազնութեան դէմ, ուստի և պատասխանադրոյն վերջին մասը կը վերադարձնէ իրեն : Այդ քուէի պիտի դնեմ այս առաջարկն :

Հետեւապէս Ատենապետ էֆէնտին քուէի կը դնէ խնդրն, և ժողովը 1 քուէի ընդդէմ կ'ընդունի Տ. Մատթէոս Եպիսկոպոսի առաջարկն :

ՀՐԱԺԱՐԵՑՈՒԾՈՒՄ

Ատենապետ էֆէնտին յայտարարելով թէ Սթիֆանեան Գէորգ էֆէնտին յաջորդական չորս նիստերէ բացակայ դառնաւ է, ժողովն ըստ օրինի հրամարեալ համարեց զայն յերեսփոխանութենէ :

Գ. ԲԱՑԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Նոյնպէս Ատենապետ էֆէնտին ծանուց

Թէ երրորդ բացակայութիւն ունեցած են հե-
տեւեալ երեսփոխանք :

Սիւսն էֆէնտի Յէլէկեան
Ասադա » Իկիտայեան
Աթանազիէ » Արապեան

և յարեց թէ իրենց վերջնական հրաէք պիտի
ուզուի յառաջիկայ նիստին համար :

ՆԱԽԱԳՆԻՋ ԴԻՒԱՆՔ

Նախաձեռնութեան դիւանին կողմէ Ղա-
ղաթ էֆէնտի Հովսեփեան, իսկ Յարաբերութեան
դիւանին կողմէ Միհրան էֆէնտի Զօստանեան՝
Առեւտապետ ընտրուած լինելով՝ Առեւտապետ
էֆէնտին այս երկու ընտրութիւնները հաղոր-
դեց ժողովին :

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆԻ

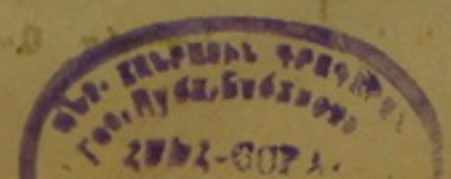
Առեւտապետ Էֆէնտին յայտարարեց թէ
Դիւանն Ազգ. Ժողովոյ զուարման աւուր և
ներկայացեալ առաջարկութեանց և հարցմանց
մասին առաջարկ մ'ունի, զոր յառաջիկայ
նիստին օրակարգը պիտի ածնէ և ժողովին
բերէ :

Ժողովն ընդունեց Դիւանին սոյն յայտա-
րարութիւնն :

Առեւտը փոխուցու ժամ 10 1/2 լն :

Առեւտադալիր Առեւտապետ

Մ. Յ. ՄԷԼԻԻՍԱՆ Յ. ՄԷԼԵԷՍ—ԳՅՈՒԼԻ

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

1. Դիտողութիւնք Ատեանի բացման եւ ժողովատեղւոյ նկատմամբ :
2. Ատենադրութիւնք նախընթաց նիստերու :
3. Բացակայութիւն երեսփոխանաց :
4. Երեսփոխան Ս. Փափազեան էֆէնտիի առաջարկն] Կեդր. սնտուկի քանի մը հաշւոց մասին :
5. Ս. Պատրիարք Հօր պատասխանը երեսփոխան Ս. Փափազեան էֆէնտիի հարցապնդման մասին :
6. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի խնդրոյն վերաբերեալ թղթակցութիւնք :

ՕՐԱԿԱՐԳ

- Ա. Ենդիր երեսփոխանական ընտրութեան Խարքերդի . — Վիճաբանութիւն ի վերայ Տեղեկագրի նախաձեռնութեան գիււանի :
- Բ. 57 անոյժ խնդիրք :

Գիւն 2 դրոշ

ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿԻՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԵԱԽՈՒՑ ՅԱՏԿԱՑԵԱԼ

Կը ծախուի ի Դիւտնաստան Պատրիարքարանի եւ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ բանկայլ եւ Հայ գրավանձառաց քով